

HOPALI BİR KADI: MUSTAFA [HAKKI] EFENDİ (17 Eylül 1883-17 Eylül 1916)¹

Dr. Öğr. Üyesi Kürşat KURTULGAN²

Dr. Öğr. Üyesi Aydın EFE³

ÖZET

Mustafa Hakkı Efendi, 17 Eylül 1883 tarihinde Hopa kazasına bağlı Viçe nahiyesinin Çurçava Köyünde dünyaya gelmiştir. Kendi köyündeki mahalle mektebinde 1891/1892-1898/1899 (r. 1307-1314) tarihleri arasında yedi sene tahsil gördükten sonra medreseye kaydolmuştur. Daha sonra çeşitli medreselerde eğitim aldıktan sonra 1902/1903 (r. 1318) tarihinde İstanbul'a gelerek Dersiam Dehri Yusuf Efendi'den 1909 (r. 1325) tarihinde icazet-nâme almıştır. Ayrıca 1908 (r. 1324) tarihinde girdiği Mekteb-i Kudât'ı şehâdet-nâme (pekiyi derece) ile 1912 (r. 1328) tarihinde bitirmiştir. 1 Nisan 1914 (19 Mart 1330) tarihinde Akşehir Kadılığına tayin olunan Mustafa Hakkı Efendi, buradaki vazifesine 22 Nisan 1914 (9 Nisan 1330) tarihinde 1500 kuruş maaşla başlamıştır. Mustafa Hakkı Efendi, Türkçe, Arapça ve Lazca lisanlarını konuşmakta ve bu lisanlarda okuryazar olarak bilinmektedir. Kendisi Beyoğlu Alman Hastanesi'nde akciğer vereminden dolayı 17 Eylül 1916 (4 Eylül 1332) tarihinde vefat etmiştir. Bu çalışmada, İstanbul Müftülük Arşivi'nden alınan tercüme-i hali alınarak incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kadı, Müftülük Arşivi, Sicill-i Ahval, Biyografi.

GİRİŞ

Biyografi ve terceme-i hal, bir insanın çevresiyle bağ kurması için gerekli ilk bilgi olarak kabul gören bir gerçektir. Tarih ilminin de kişilerin bilgisiyle veya kahramanların hikâyesiyle, ondan önce de peygamberlerin hikâyesi veya siyeriyle başladığı söz konusudur. Biyografi bilgisinin devreden çıkarılması insanın içinde yaşadığı toplumdaki kopmasına yol açabilir.⁴ Türkiye Cumhuriyeti'nde biyografi çalışmaları yapılmakta olup, bu çalışmalara yönelik olarak Mehmet Zeki tarafından vücuda getirilen Türkiye Terâcim-i Ahvâl Ansiklopedisi, "Kim kimdir?" tarzı eserlerin Türkiye'deki ilk örneklerindendir. "Terâcim-i Ahval" tamlamasıyla Osmanlı dönemine ait bir geleneğe atıf yapıldığı görülmektedir.

¹ Bu Makale 27-29 Ekim 2018 tarihleri arasında Manavgat-Antalya'da düzenlenen ASEAD 4. Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu'nda sunulan bildiriden geliştirilmiştir.

² Artvin Çoruh Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü

³ Çankırı Karatekin Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü

⁴ Ali Birinci, "Türkiye'de Biyografi Geleneği", *Yedikıta Dergisi*, S.99, Kasım 2016, s. 49.

İngiltere’de *Who’s Who* (Kim Kimdir) adlı çalışmaların varlığı söz konusu iken, bu tarz çalışmaların Türkiye’deki ilk örneği olarak Osman Nebioğlu’nun *Türkiye’de Kim Kimdir* adlı eseri kabul edilmektedir. Nebioğlu’na göre bu eser, Türkiye aydınlarının ana kütüğü olarak bilinmelidir.⁵ Batı’da sözlük yazarlarının biyografilerine Biyobibliyografya denilmektedir. Fransa’da da bu tarz çalışmalar söz konusudur.⁶

Türk dini ve sosyo-kültürel hayatında önemli bir figür olarak karşımıza çıkan kadıların sicil kayıtları, İstanbul Müftülüğü bünyesinde bulunan Meşihat Arşivinde bulunmaktadır. Bu metin hazırlanırken İstanbul’daki arşivde bulunan kadı sicillerinden istifade edildi. Memurluk sürecinin ayrılmaz bir parçası olan *Sicil sözcüğü*, *Resmi belgelerin kaydedildiği kütük*, *devlet memurlarının vukuatlarını içeren defter* anlamında kullanılırken *Sicill-i Ahvâl* tamlaması ise *memurların özgeçmişlerinden resmiyete yansıyan hususlar* olarak bilinmektedir.⁷

Türk sosyo-kültürel yaşamının önemli unsurlarından olan ulemaya ait olan Sicill-i Ahvâl Defterleri; mahkeme ve dini kurumlarda görevli kadı, müderris, müftü, naib ve mahkemelerde vazifeli olan şahısların kişisel bilgilerinin tutulmasıyla oluşturuldu. Oluşturulan bu defterler, sekiz adet olup büyük boydur. Kadıların kayıtları müftüler ile birlikte tutulan üçüncü defterdedir. Memurların tayin, nakil, azil ve diğer vazifeleriyle ilgili bilgileri kayıtlı olup, bu defterlerdeki kişisel veriler, Yakınçağ dönemi Türk Tarihi için biyografi ve prosopografi⁸ yazımında önemli bir kaynak vazifesi görmektedir. Ayrıca ulema ile ilgili bu sekiz defterin, ulema konusunda bir kitabın⁹ yazılmasında önemli kaynak olarak kullanıldığı malumdur.¹⁰

Osmanlılarda ilmiye sınıfını üç grup oluşturmaktadır. Bu gruplardan biri olan müftü, taşradaki en mühim dini görevlilerden olup fetva vermekle yetkilidir. Gruplardan ikincisi olan müderris öğretim, üçüncüsü olan kadı ise yargı faaliyetleriyle ilgilenmektedir. Osmanlı kadıları bu gruplar içerisinde mutlaka gerekli olan medrese tahsili yapmak ve hukuk bilgisini kazanmak durumunda idi. Fatih devrinde tesis edilen Sahn-ı Seman Medresesi öğrencileri danışmend olarak adlandırılırken, mezun olanları ise kadılık görevine başvurabilirlerdi. Lakin öncelikli olarak, önemli bir merkezde, bir kadı mahkemesinde staj görmeleri zaruri idi.

⁵ Ahmet Özcan, “Abdullah Kozanoğlu’nun İlk Eserleri ve Yayımlanış Tarihleriyle İlgili Yanlışlar”, *Kurgan Dergisi*, S. 13, Haziran 2013, s. 67.

⁶ Birinci, *a.g.m.*, s. 50, 53.

⁷ Gülden Sarıyıldız, “Sicill-i Ahvâl Defterleri”, *TDVİA*, c. 37, İstanbul 2009, s. 134; Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, c. III, MEB Yay., İstanbul, 2004, s. 210; *Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi*, İstanbul 2010, s. 237.

⁸ Prosopografi ile *kollektif biyografi çalışmalarından* bahsedilmektedir (Aydın Efe, “Sicill-i Ahvâl Kayıtlarına Göre Payaslı Memurlar”, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2013, 10/23, s. 192; Naim Ürkmez- Aydın Efe, *Hataylı Osmanlılar*, Çizgi Kitabevi, Konya 2015, s. 17; Aydın Efe-Naim Ürkmez, *Tarsuslu Osmanlılar*, Çizgi Kitabevi, Konya 2016, s. 14).

⁹ Bahsedilen kitap 5 cilt olup ilk 3 cildi 1980, 4. ve 5 ciltlerin baskısı ise 1981 yıllarında yapıldı. 1996 tarihli baskısı için bkn. Sadık Albayrak, *Son Devir Osmanlı Uleması*, İBB Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yay., İstanbul 1996.

¹⁰ Bilgin Aydın - İlhami Yurdakul - İsmail Kurt, *Bâb-ı Meşihat Şeyhülislamlık Arşivi Defter Kataloğu*, İSAM Yay., İstanbul 2006, s. 35.

Kadı adayları beşer kişilik gruplar halinde Mevleviyet payesine sahip kadıların yanlarına gönderilirler ve üç beş yıl çalışırlardı. Ardından İstanbul'a gelirler ve burada bir yıl daha mülazemette bulunurlardı. Böylece alt kademedeki kazalara kadı olarak tayin olunabilirlerdi. Kadıların tayin işlemleri, padişah beratı ile olurdu.¹¹ Kadının haiz bulunduğu velâyete fıkıhta valâyat-i kaza denilmekteydi. Kadı, bu velâyeti sadece hüküm vermekte kullanırdı. Kadılar umumi siyasetle uğraşamazlardı.¹²

Ulema konusunda yazılan eserde Mustafa Efendi hakkında kısa bir bilgi mevcuttur.¹³ Bundan dolayı Meşihat Arşivinde bulunan dosyasındaki belgeler alınarak metinde kullanıldı.

HAYATI

Mustafa Efendi, Trabzon vilayeti sancaklarından biri olan Lazistan Sancağı'nın Hopa kazasına bağlı Viçe¹⁴ nahiyesinin Çurçava¹⁵ Köyünde 17 Eylül 1883 (1299 sene-i maliyesinin birinci Pazartesi günü¹⁶ (5 Eylül 1299 / 15 Zilkade 1300) tarihinde doğdu. Babası sıbyan muallimlerinden Hafız Osman'dır. Mustafa Efendi'nin mahlası Hakkı'dır. Kendisi İslam milletinden ve Devlet-i Aliye tebaasındandır.

EĞİTİM DURUMU

Mustafa Hakkı Efendi, doğum yeri olan Çurçava Köyünün mahalle mektebine 1891/1892 (r. 1307) tarihinde kaydoldu. Bu mektepte ibtidai derecesinde yedi yıl eğitim gördü. 1898/1899 (r. 1314) tarihinde Pishala-i süfla¹⁷ Köyündeki Kavaklı Medresesine kayıt olarak altı ay kadar yörede meşhur olan ulemadan Molla Hüseyin-zâde Mustafa Efendi'den ders aldı. Yine hocasının memleketi olan Canpet¹⁸ Köyünde bulunan Kezer/Gezer Medresesinde ilim tahsil etti.

---

¹¹ İlber Ortaylı, *Hukuk ve İdare Adamı Olarak Osmanlı Devletinde Kadı*, Turhan Kitabevi, Ankara 1994, s. 12-13; Mehmet İpşirli, "Müdürris", *TDVİA*, c. 31, İstanbul 2006, s. 468.

¹² Ebül'ulâ Mardin, "Kadı", *İA*, c.6, MEB Eskişehir Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, 1997, s. 42.

¹³ Albayrak, *a.g.e.*, c. 4, s. 32.

¹⁴ Bugün Rize iline bağlı Fındıklı ilçesidir. Viçe, 1936 yılına kadar Hopa kazasına bağlı bir nahiyedir. 1948'de Artvin'e bağlı bir kaza merkezi oldu. 1953 yılında ise Rize iline bağlandı (Tahir Sezen, *Osmanlı Yer Adları*, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yay., Ankara 2006, s. 182).

¹⁵ Fındıklı ilçesine bağlı Çınarlı köyüdür. Çurçava köyü, bir çalışmada Çorçuva şeklinde geçmektedir (Sadık Albayrak, *a.g.e.*, c. 4, s. 32).

¹⁶ Yücel Dağlı-Cumhure Üçer, *Tarih Çevirme Kılavuzu*, TTK Basımevi, Ankara 1997; TTK tarih çevirme kılavuzu (<http://www.ttk.gov.tr/genel/tarih-cevirme-kilavuzu/>).

¹⁷ Bugün Arılı Köyü / Fındıklı / Rize. Bu köyün adı bir çalışmada sehven Aşağı Puskala şeklinde okunmuştur. Bu çalışma için bkn. Sadık Albayrak, *a.g.e.*, c. 4, s. 32.

¹⁸ Bugün Meyvalı Köyüdür.

1902/1903 (r. 1318) tarihinde İstanbul'a gelen Mustafa Efendi, "ulûm-i âliye"¹⁹ ve 'âliye"²⁰yi Fatih Medresesi²¹ dersiamlarından Hemşinli Dersiam Dehrî Yusuf Efendi²² ile tamamladı. Mustafa Efendi, 1909 (r. 1325)'da icazet-name²³ aldı. Ayrıca 1908 (r. 1324) tarihinde imtihanını kazandığı Mekteb-i Kudât'ta²⁴ dört sene zarfında okunması zaruri olan kavanîn (kanunlar) derslerini vererek 1912 (r. 1328) tarihinde aliyü'l-âlâ (pekiyi) derecede şehâdet-nâme²⁵ almaya muvaffak oldu.

Mustafa Hakkı Efendi, Türkçe, Arapça ve Lazca lisanlarına mükemmel surette vakıf olup, bu lisanlarda konuşmakta ve okuryazar olarak bilinmektedir.²⁶

MEMURİYETİ

Kadı Mektebini bitirdikten sonra Mustafa Hakkı Efendi'nin ilk memurîyeti Konya vilayetine bağlı Akşehir kazası kadılığıdır. Kadılık vazifesine, 1 Nisan 1914 (19 Mart 1330) tarihinde tayin olunan Mustafa Efendi, 22 Nisan 1914 (9 Nisan 1330)'te, 1500 kuruş maaşla başladı.²⁷ Akşehir kadılığı görevini 31 Ekim 1915 (18 Teşirinevvel 1331) tarihine kadar devam ettirdi. Akşehir kadılığı görev süresi 1 yıl, 6 ay ve 9 gündür (18 ay 9 gün).²⁸

¹⁹ Ulûm-i âliye: Gramer-sintaks gibi başka bilgilerin öğrenilmesine yarayan bilgiler (Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi, Ankara 1993, s. 1119).

²⁰ Ulûm-i 'âliye: Tefsir ve hadis ilimleri (Devellioğlu, a.g.e., s. 1119)

²¹ 1470 yılında Fatih Sultan Mehmed döneminde tamamlanan Fatih Külliyesi içerisinde sekiz medreseden oluşan Sahn-ı Semân ve bunların bir sıra gerisinde bulunan sekiz Tetimme Medresesi inşa edildi. Bu medreseler, çeşitli özellikleri, sağlanan maddî imkânları ve müfredatıyla bir yükseköğretim ve araştırma kurumu özelliğini taşımaktadır (Mehmet İpşirli, "Medrese", *TDVİA*, c. 28, Ankara 2003, s. 328).

²² Yusuf Nadir adıyla da bilinmektedir. Feyzullah Dehrîzâde Abdulkadir Efendi'nin oğludur. 8 Ekim 1869 (26 Eylül 1285) tarihinde Hemşin'de doğdu. Amcası Dehrîzâde Ali Vehbi Efendi'den sarf ve akaid okudu. 30 Eylül 1897 (18 Eylül 1313) tarihinde Muallimhane-i Nüvvâb'dan şehâdet-nâme aldı. Haziran 1896'da ruûs imtihanının kazanarak Fatih Camii'nde ders vermeye başladı. Daha sonra niyabet ve müderrislik görevlerinde bulundu. 19 Ağustos 1925'te vefat etti. Geniş bilgi için bkn. Albayrak, a.g.e., c. 4, s. 370-371.

²³ İST. MFT. MŞH. SAİD. 98/2, lef 16. Belgede icazet-namenin 2 Temmuz 1909 (13 C 1327) tarihli olduğu kayıtlıdır.

²⁴ Osmanlılar, mahkemelere kadı yetiştirilmesi amacıyla sistem değişikliğine giderek 1854 tarihinde Muallimhane-i Nüvvâb adlı mektebi tesis ettiler. Bu mektebin amacı şer'i sahada görev yapacak hukuk adamlarını yetiştirmektir. Öğrenim süresi üç yıl olan bu mektebin adı sonradan değiştirilerek Mekteb-i Nüvvâb oldu (1885). Yeni mektebin adı da 1908 yılında Mekteb-i Kudât yapıldı. 1909'da da Medresetü'l-kudât'a dönüştü (İpşirli, "Medresetü'l-kudât", *TDVİA*, c. 28, s. 343.).

²⁵ Pekiye derecedeki şehadet-namenin tarihi 31 Temmuz 1912 (18 Temmuz 1328)'dir (İST. MFT. MŞH. SAİD. 98/2, lef 16).

²⁶ İST. MFT. MŞH. SAİD. 98/2, lef 1.

²⁷ İST. MFT. MŞH. BAİD. 98/2, lef 1.

²⁸ İST. MFT. MŞH. BAİD. 98/2, lef 7. Belgede Akşehir kazası kadılığına 21 Eylül 1916 tarihinde, Bab-ı Fetva Sicill-i Ahval Müdiriyesi tarafından bir yazı yazılarak Mustafa Efendi'nin Akşehir'deki görevine başlama ve ayrılma tarihlerinin bildirilmesi istendi. Bu yazının cevabını 27 Eylül 1916 tarihinde Akşehir kadısı Celal verdi.

Mustafa Efendi, 31 Ekim 1915 (18 Teşrinievvel 1331) tarihinde Akşehir kadılığından, Kastamonu velayetine bağlı Cide kazası kadılığı görevine atandı. Bu görevine 24 Kasım 1915 (11 Teşrinisani 1331) tarihinde, 1500 kuruş maaşla²⁹, başladı.³⁰

HASTALIĞI

Mustafa Efendi, Cide kadılığı görevine devam ederken rahatsızlandı. Cide Hastahanesine muayeneye gittiğinde kendisine hastalığının üzüntüden/stresten kaynaklandığı belirtilerek ifrâzât-ı fart³¹, hâmız-ı klor-i mâ³² ve kanlı memeli basur³³ tanıları konuldu. 7 Haziran 1916 (25 Mayıs 1332) tarihinde muayene sonucu başhekim Mustafa Lütfi Bey tarafından kendisine rapor şeklinde verildi. Bu raporda ameliyat ve tedavisinin mümkün olmadığı ve üç ay müddetle hava değişikliği ve İstanbul hastahanelerinin birinde tedavisinin ve ameliyatının mümkün olduğu belirtildi. Cide kaymakamı da aynı tarihte bu raporu tasdikledi.³⁴

Bu raporu aynı tarihte (7 Haziran 1916), Meşihat Makamına sunan Cide kadısı Mustafa Efendi, arzında “Cide kasabasının bataklık derecesinde nemli olduğunu, bu yüzden kendisinde mevcut bulunan mide rahatsızlığının arttığını, tedavisi ve ameliyatının mahalli hastahane mümkün olmadığını, bunun da başhekim tarafından verilen raporda sabit olduğunu” belirtti. Ayrıca “tedavi ve ameliyatın İstanbul’daki uzman hekimler tarafından yapılabileceğini ve kendisine üç ay müddetle izin verilmesini” istirham etti.³⁵ Meşihat Makamı bu arza 25 Haziran 1915 tarihinde verdiği cevapta, Mustafa Efendi’ye iki ay izni uygun gördü ve Mustafa Efendi’nin görevden ayrılış ve dönüş tarihlerinin Kastamonu vilayetine bildirilmesini istedi.³⁶ Cide kadısı Mustafa Efendi, 12 Temmuz 1916 (29 Haziran 1332) tarihinde Meşihat makamına sunduğu arzda, Temmuzun ikinci cumartesi günü kaza merkezinden ayrılacağını belirtti.³⁷ Bab-ı Fetva Memurîn Kalemi Müdüriyeti tarafından, 10 Eylül 1916 (28 Ağustos 1332) tarihinde, Meşihat Makamına bir arz sunularak Cide kadısı Mustafa Efendi’ye verilen iki ay iznin Kastamonu vilayetine yazılmasından sonra sicil müdüriyetine havale buyrulmasını istedi.³⁸

²⁹ 1500 kuruş maaş aldığı İST. MFT. MŞH. BAİD. 98/2, lef 12’de mevcuttur.

³⁰ İST. MFT. MŞH. BAİD. 98/2, lef 8. Belgede Cide kazası kadılığına 23 Eylül 1916 tarihinde Bab-ı Fetva Sicill-i Ahval Müdüriyeti tarafından bir yazı yazılarak işe başlama tarihinin bildirilmesi istendi. Bu yazının cevabını Cide kadı vekili Ali Nazım, 7 Ekim 1916 tarihinde verdi.

³¹ Aşırı kusma.

³² Asit klorhidrik.

³³ Tromboze hemoroit.

³⁴ İST. MFT. MŞH. BAİD. 98/2, lef 2.

³⁵ İST. MFT. MŞH. BAİD. 98/2, lef 3.

³⁶ İST. MFT. MŞH. BAİD. 98/2, lef 3’ün arka kısmı..

³⁷ İST. MFT. MŞH. BAİD. 98/2, lef 5.

³⁸ İST. MFT. MŞH. BAİD. 98/2, lef 6.

Mustafa Hakkı Efendi, İstanbul Alman Hastahanesine, 10 Ağustos 1916 tarihinde, mübtela olduğu karha-i isna aşeri³⁹ rahatsızlığı sebebiyle giriş yaptı. Kendisine lazım gelen ameliyat icra edildi ve iki ay kadar tedavi ve istirahati uygun görülerek bir rapor düzenlendi.⁴⁰ Bab-ı Fetva Sicil Müdüriyeti tarafından 17 Ekim 1916 (4 Teşrinievvel 1332) tarihinde bir yazı yazılarak “hastahanenizde tedavi altında iken vefat etmiş olduğu haber alınan Cide kazası kadısı Mustafa Hakkı bin Osman Efendi’nin vefat tarihinin bildirilmesi” hususu rica olundu. Bu yazı üzerine Alman Hastahanesi başhekimisi Dr. Fıkleye tarafından 23 Teşrinievvel 1916 tarihinde verilen cevapta “... Mustafa Hakkı Efendi’nin 17 Eylül 1916 (4 Eylül 1332) tarihinde verem-i rievîden⁴¹ vefat ettiği” belirtildi.⁴²

Mustafa Hakkı Efendi’nin memuriyet süresi 2 yıl 4 ay 27 gündür.⁴³

Mustafa Hakkı Efendi’nin vefatından sonra Kastamonu valiliği, Maliye Nezareti Zatiye Müdüriyetine bir arz sunarak Mustafa Efendi’nin ailesine ikramiye verilmesini arz etti.⁴⁴ Bu isteğe verilen 30 Mayıs 1917 (30 Mayıs 133) tarihli cevapta “Cide kadısı müteveffa Mustafa Efendi’nin memuriyet süresinin 10 seneden az olması sebebiyle maaş tahsis edilemeyeceğinden tekaüd (emekli) kanununun 26. maddesine uygun olarak ailesine 1500 kuruş ikramiye verilmesine karar verildiği ve ilgililere tebliğ edilmesi” hususu Kastamonu valiliğine ve Bab-ı Fetva Sicil Müdüriyetine yazıldı.⁴⁵

SONUÇ

Mustafa Hakkı Efendi, 33 yaşında iken vefat etti. Memuriyeti oldukça kısa sürdü. Kadılık görevini iki kazada ifa etti. Bu kazalardan birisi olan Konya vilayetine bağlı Akşehir kazası, ilk kadılık görevini ifa ettiği kazadır. Daha sonra ikinci ve son görev yeri olan Kastamonu vilayetine tabi Cide kazası kadılık görevine tayin olunan Mustafa Efendi’nin, burada rahatsızlığı ilerledi. Her iki kazada da 1500 kuruş maaşla görevini ifa etti. Birçok rahatsızlığın kendisinde ortaya çıktığı görülmektedir. Bu hastalıklardan bazıları kanlı memeli basur ve aşırı kusmadır. Cide Hastahanesinde tedavi ve ameliyat imkânı olmadığı için İstanbul’daki Beyoğlu Alman Hastahanesine müracaat ederek tedavisine başlandı. Fakat tedavisi devam ederken akciğer vereminden vefat etti.

³⁹ On iki Parmak Bağırsağı yarası (hastalığı).

⁴⁰ İST. MFT. MŞH. BAİD. 98/2, lef 9.

⁴¹ Akciğer veremi.

⁴² İST. MFT. MŞH. BAİD. 98/2, lef 11. Vefat tarihi lef 12 ve lef 15’te de mevcuttur.

⁴³ İST. MFT. MŞH. BAİD. 98/2, lef 12. Bu belgede böyle belirtilse de diğer belgeler göz önünde bulundurulduğunda birkaç gün eksik olabileceği mümkündür.

⁴⁴ İST. MFT. MŞH. BAİD. 98/2, lef 13. 30 Ocak 1917 (17 Kânunusani 1332) tarihli Maliye Nezareti Muhassasat-ı Zatiye Müdüriyeti yazısında bu istek geçmektedir.

⁴⁵ İST. MFT. MŞH. BAİD. 98/2, lef 4.

KAYNAKÇA

- ALBAYRAK, Sadık, *Son Devir Osmanlı Uleması*, İBB Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yay., İstanbul 1996 (5 cilt).
- ALBAYRAK, Sadık, *Son Devir Osmanlı Uleması*, c. 4, İBB Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yay., İstanbul 1996.
- AYDIN, Bilgin- Yurdakul, İlhami- Kurt, İsmail, Bâb-ı Meşihat Şeyhülislamlık Arşivi Defter Kataloğu, İSAM Yay., İstanbul 2006.
- BİRİNCİ, Ali, “Türkiye’de Biyografi Geleneği”, *Yediköta Dergisi*, S. 99, Kasım 2016, s. 49-53.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi, İstanbul 2010.
- DAĞLI, Yücel, - Üçer, Cumhure, Tarih Çevirme Kılavuzu, TTK Basımevi, Ankara 1997.
- DEVELLİOĞLU, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi Yay., Ankara 1993.
- EBÜL’ULÂ Mardin, “Kadı”, İA, c.6, MEB Eskişehir Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, 1997, s. 42-46.
- EFE, Aydın, “Sicill-i Ahvâl Kayıtlarına Göre Payaslı Memurlar”, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2013, 10/23, ss. 181-194.
- EFE, Aydın -Naim Ürkmez, *Tarsuslu Osmanlılar*, Çizgi Kitabevi, Konya 2016.
- İPŞİRLİ, Mehmet, “Medrese”, *TDVİA*, c. 28, Ankara 2003, s. 327-333.
- İPŞİRLİ, “Medresetü’l-kudât”, *TDVİA*, c. 28, s. 343-344.
- İPŞİRLİ, Mehmet, “Müderris”, *TDVİA*, c. 31, İstanbul 2006, s. 468-470.
- İST. MFT. MŞH. SAİD. 98/2.
- ORTAYLI, İlber, *Hukuk ve İdare Adamı Olarak Osmanlı Devletinde Kadı*, Turhan Kitabevi, Ankara 1994.
- ÖZCAN, Ahmet, “Abdullah Kozanoğlu’nun İlk Eserleri ve Yayımlanış Tarihleriyle İlgili Yanlıklar”, *Kurgan Dergisi*, S. 13, Haziran 2013, s. 67-71.
- PAKALIN, Mehmet Zeki, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, c. III, MEB Yay., İstanbul, 2004.
- SARIYILDIZ, Gülden, “Sicill-i Ahvâl Defterleri”, *TDVİA*, c. 37, İstanbul 2009, s. 134-136.
- TAHİR Sezen, *Osmanlı Yer Adları*, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yay., Ankara 2006.
- ÜRKMEZ, Naim - Efe, Aydın, *Hataylı Osmanlılar*, Çizgi Kitabevi, Konya 2015.
- <http://www.ttk.gov.tr/genel/tarih-cevirme-kilavuzu/>